

Repetitorium vyšších rostlin 1

Vít Grulich

Literatura:

- Novák F. A. (1972): Vyšší rostliny. – Academia, Praha
- Heywood V. H. (1993): Flowering plants of the World. – Batsford, London.
- Mártonfi P. (2007): Systematika cievnatých rastlín. Ed. 3. – UPJŠ Košice.

Literatura:

- APG (1998): An ordinal classification for the families of flowering plants. – *Ann. Miss. Bot. Gard.* 85: 531-553.
- APG (2003): An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG II. – *Bot. J. Linn. Soc.* 141: 399-436.
- APG (2009): An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG III. – *Bot. J. Linn. Soc.* 161: 105-121.
- APG (2016): An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG IV. – *Bot. J. Linn. Soc.* 181: 1–20.
- <http://delta-intkey.com/angio/www/>
- <http://www.mobot.org/MOBOT/Research/APweb/>

Brassicaceae

= Cruciferae – křížaté

Cleome

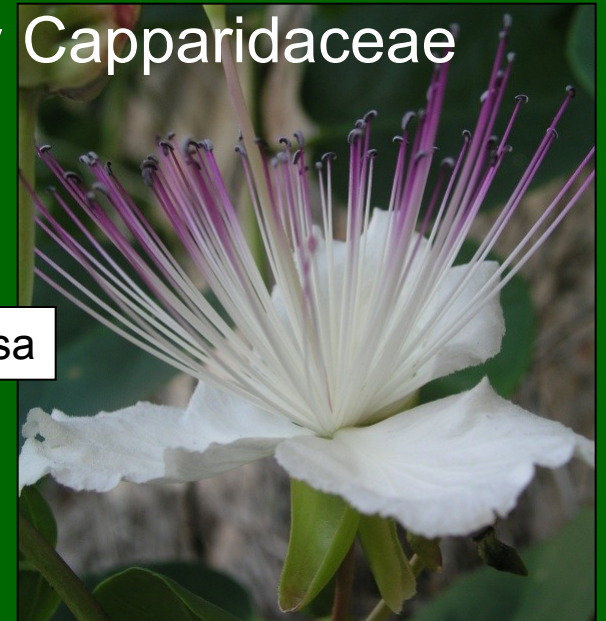

- součást větve pravých rosidů
- dříve podtřída Dilleniidae
- homogenní čeleď
  - v současné době připojovány Capparidaceae

Capparis

Capparis spinosa

Brassicaceae - příbuzní

- Resedaceae
  - tvoří analogické obsahové látky
- Tropaeolaceae

Tropaeolum majus
www.botanik-uni.karlsruhe.de

Reseda odorata
Resedaceae
G. K. Linney

Reseda odorata
www.botany.hawaii.edu

Brassicaceae

- Byliny, výjimečně polokeře nebo keře
  - „exotické“ morfotypy zvl. v Makaronésii
    - stepní běžci
      - *Crambe tataria*
    - keříky
      - *Descuriania*, *Sinapidendron*
    - stromkovité typy
      - *Crambe* spp.

Descurainia bourgeana
www.biologie-uni.regensburg.de

Sinapidendron frutescens
www.botany.cz

Brassicaceae

- střídavé listy bez palistů
  - v přízemní růžici
    - např. *Draba*, *Petrocallis*
  - jednoduché, celistvé
    - např. *Lunaria*, *Arabis*, *Barbarea*, *Thlaspi*
  - členěné až složené
    - např. *Cardamine*, *Sisymbrium*

Draba hoppeana

Brassicaceae

- Odění: důležitý systematický znak
  - trichomy jednoduché
  - dvouramenné
  - hvězdovité
  - žláznaté

Brassicaceae

Crambe tataria

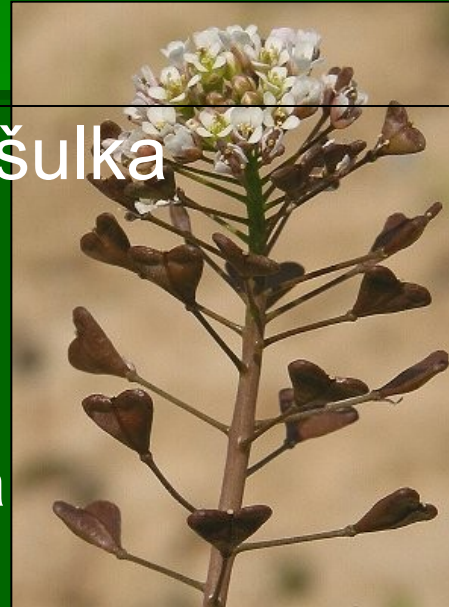
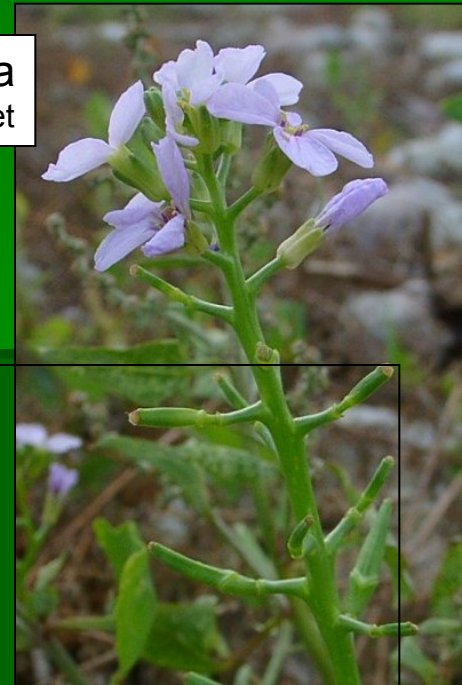

- Květenství hrozen
  - listeny chybějí
- Květy jednotné stavby
  - oboupohlavné, K_{2+2} , C_4 , A_{2+4} , $G(\underline{2})$
  - nektariový disk
  - vnější tyčinky kratší, v transverzále
  - gyneceum v transverzále
    - někdy přítomen gynofor (stopka z prodlouženého lůžka)
  - výjimky velmi vzácné
    - *Lepidium ruderale*: A_2

Brassicaceae

- plody šešule nebo šešulka
  - kvantitativní rozdíl
  - šešule: dlouhá, úzká
    - Arabis
  - šešulka: krátká, široká
    - Alyssum
- vzácně struk
  - Raphanus, Cakile
- vzácně nažka
  - Crambe

Cakile maritima
www.floracyberia.net

Capsella bursa-pastoris
www.toildepices.com

Crambe maritima
www.nature-diary.com.uk

Brassicaceae

- Pukání šešule nebo šešulky:
  - chlopně odpovídají stěnám plodolistů
    - otvírají se zdola nahoru
  - přehrádka je placentárního původu
    - rámeček
    - diafragma
  - u některých druhů geokarpie
  - semena s malým endospermem nebo perispermem

Morisia monanthos
www.jardin-mundani.com

Brassicaceae

- glukosinoláty
  - obsahují síru
  - slouží k ochraně před býložravci
- enzym thioglukosináza (myrozináza)
  - v idioblastech
- vysoký obsah vitamínu C
  - antiskorbutika

Brassicaceae

- kosmopolitní čeleď
  - 375 rodů, 3200 druhů
- převaha v mírném pásu
- vývojové centrum
  - Středozeří, Blízký východ
  - na jižní polokouli vesměs izolované endemické typy
    - *Pringlea antiscorbutica* (Kerguéleny)
  - na některých tropických ostrovech chybějí

Pringlea antiscorbutica
www.btinternet.com

Brassicaceae

- Stanoviště rozmanitá
  - pouště
  - slaniska
  - hory
  - plevele

Anastatica hierochuntica
www.biologie.uni-hamburg.de

Lepidium cartilagineum
www.flogaus.faust2.de

Smelowskia calycina

Brassicaceae

- bohaté využití člověkem
  - zeleniny
  - olejniny
  - zelené hnojení a krmiva
  - léčivé rostliny
  - okrasné rostliny

Aubrietia cv. Leichtlinie
www.alpinemtecho.com

Crambe

Crambe maritima
www.s-weeds.net

- stepní běžci
- rostliny mořských pobřeží
- Makaronésie – sekundární vývojové centrum

Crambe scaberrima
www.biologie-uni.regensburg.de

Crambe tataria

Dentaria

typické rostliny bučin a dubohabřin

Dentaria glandulosa
www.botany.cz

Dentaria enneaphyllos

Dentaria pentaphyllos

Dentaria bulbifera

Cardamine

Cardamine amara

- luční, lesní i horské druhy

Cardamine resedifolia

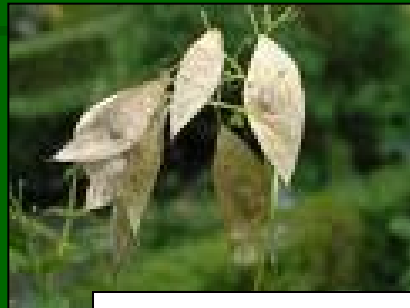

Cardamine trifolia

Lunaria rediviva

- typický druh suťových lesů

www.hortus-botanicus.nl

Aurinia saxatilis

- druh skalních stanovišť

Thlaspi

- lesy, alpské bezlesí i plevele

Thlaspi alpinum

Thlaspi montanum

Thlaspi rotundifolium

Arabis

Arabis turrita

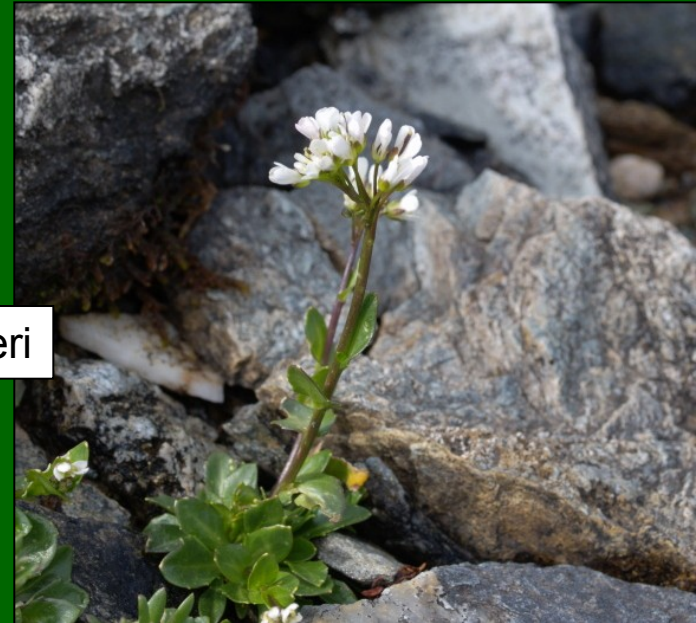

Arabis lyallii

Arabis caerulea

Arabis soyeri

Erophila verna

Teesdalia nudicaulis

Ericaceae

- součást asteridové větve
- dříve podtřída Dilleniidae
- v současnosti přehodnocená klasifikace
  - připojovány Vacciniaceae, Empetraceae, Pyrolaceae, Monotropaceae (a Epacridaceae)
- příbuzní
  - Clethraceae
  - Primulaceae
  - Polemoniaceae

Clethra arborea
www.rostliny.nikde.cz

Ericaceae

- keře
- keříky („erikoidní dřeviny“)
- vzácněji byliny
- vzácně nezelení saprotrofové
  - častá endotrofní mykorrhiza

Ericaceae

- listy jednoduché, bez palistů
  - střídavé, vstřícné nebo v přeslenech
  - často drobné
  - nejčastěji jehlicovité
    - např. Erica, Empetrum
  - šupinovité
    - např. Calluna, Monotropa
  - ploché, lupenité, řapíkaté
    - Rhododendron, Pyrola

Ericaceae

- květenství hrozen
  - listeny chybějí
- květy nejčastěji oboupohlavné
  - vzácně jednopohlavné
  - pravidelné
    - Erica, Vaccinium, Pyrola, Calluna
  - lehce souměrné
    - Rhododendron
  - koruny srostlé (na bázi nebo až baňkovité)
    - Rhododendron, Erica, Vaccinium
  - koruny volné
    - Ledum, Pyrola, Empetrum

Ericaceae

- tyčinky většinou obdiplostemonické
  - A 4-5+4-5
    - řidčeji jen jeden kruh tyčinek
      - Empetrum, Epacris
  - prašníky často s růžkovitými výrůstky
    - pyl v tetradách
- gyneceum srostlé
  - G2-5
  - semeník svrchní
    - řidčeji semeník spodní
      - Vaccinium, Oxycoccus

Ericaceae

- plody tobolky
  - Andromeda, Rhododendron, Erica, Calluna
- bobule
  - Vaccinium
- peckovice
  - Arctostaphylos, Empetrum

Ericaceae

- kosmopolitní čeleď
  - 130 rodů, 4000 druhů
- převaha v mírném pásu
- vývojové centrum
  - Východní Asie, Severní Amerika, Kapsko
    - v Austrálii jen Epacridoideae
  - disjunkce
    - Empetrum - bipolární

Ericaceae

- Stanoviště rozmanitá
  - často chudé půdy
    - adaptace na extrémní podmínky
  - vřesoviště
  - etésiová vegetace
  - hory
- citlivé vůči antropogennímu ovlivnění
  - zvláště silní mykotrofové
    - *Pyrola*, *Moneses*, *Chimaphila*, *Monotropa*

Ericaceae

- plody - ovoce
  - Vaccinium, Oxycoccus, Arbutus
- okrasné rostliny venkovní i hrnkové
  - Rhododendron, Erica, Calluna, Kalmia, Gaultheria

Ericaceae

- Rhododendron
  - stálezelené nebo opadavé keře až keříky
  - asi 200 druhů
  - u nás nepůvodní
    - zahradnické výsadby
  - Alpy (2 druhy)
  - východní Asie (velká diverzita)

Rhododendron

Rhododendron hirsutum

Rhododendron macrophyllum

Rhododendron albiflorum

Rhododendron ferrugineum

Ledum

Ledum glandulosum

Ledum palustre

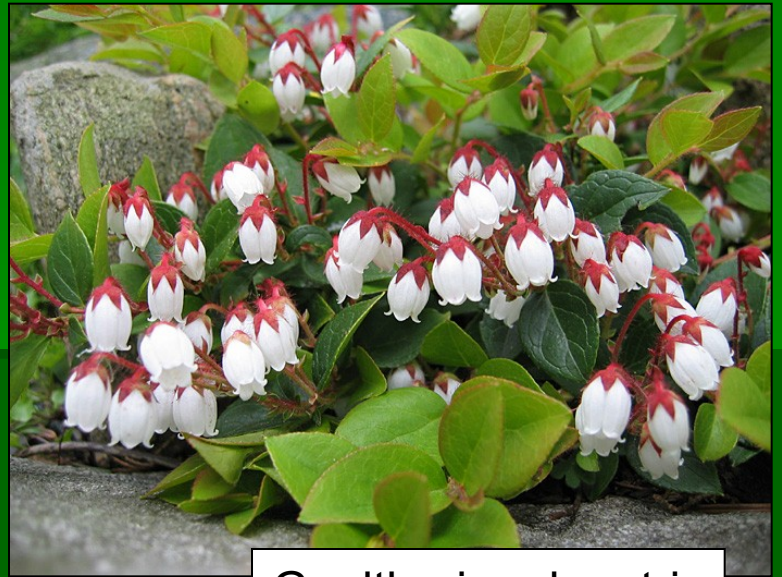
Ledum groenlandicum

Gaultheria

Gaultheria shallon

Gaultheria adenotrix

www.home20.inet.tele.dk

Gaultheria hispidula

Gaultheria ovatifolia

Gaultheria

Gaultheria erecta

Gaultheria gracilis

andské vřesovce

Comarostaphylis arbutoides

A close-up photograph of a branch of *Comarostaphylis arbutoides*. The branch is covered with clusters of small, bell-shaped flowers. The flowers are primarily white with a distinct pinkish-red hue at the base of the petals. The leaves are dark green, elongated, and have a slightly waxy texture.

Satyria warszewiczii

A photograph of *Satyria warszewiczii* growing on a tree branch. The plant is a small, bright pinkish-red shrub with several small, tubular flowers. It is growing out of a dense patch of moss on the branch. The background is a soft, out-of-focus natural setting.

Pernettya coriacea

A photograph of *Pernettya coriacea* flowers. The image shows a cluster of small, white, bell-shaped flowers with a pinkish-red base. The flowers are surrounded by dark green, pointed leaves. The background is a blurred natural setting.

Arbutus

Arbutus menziesii

Arbutus unedo

Kalmia

- Severní Amerika
- občas pěstované
- někdy spojován s rodem *Loiseleuria*

Kalmia microphylla

Kalmia angustifolia
www.mytho-fleurs.com

Loiseleuria procumbens

Elliottia pyroliflora

Menziesia ferruginea

Erica

- stálezelené stromky, keře nebo keříky
- asi 860 druhů
- Evropa
  - 15 druhů, především v západním Středozeří
  - v ČR jen vzácně *E. herbacea* a *E. tetralix*
- hory tropické Afriky
- Kapsko
  - asi 650 druhů

Erica

Erica herbacea

Erica manipuliflora

Erica viscaria
www.fernkloof.com

Erica arborea

Erica

Erica reunionensis

Erica

Erica galioides

Erica arborescens

fynbos s *Erica irregularis*

Erica cerinthoides

Erica mammosa

Erica abietina

Erica unicolor

Erica glutinosa

Erica sessiliflora

Erica discolor

Erica plukenetii
subsp. *plukenetii*

Erica coccinea

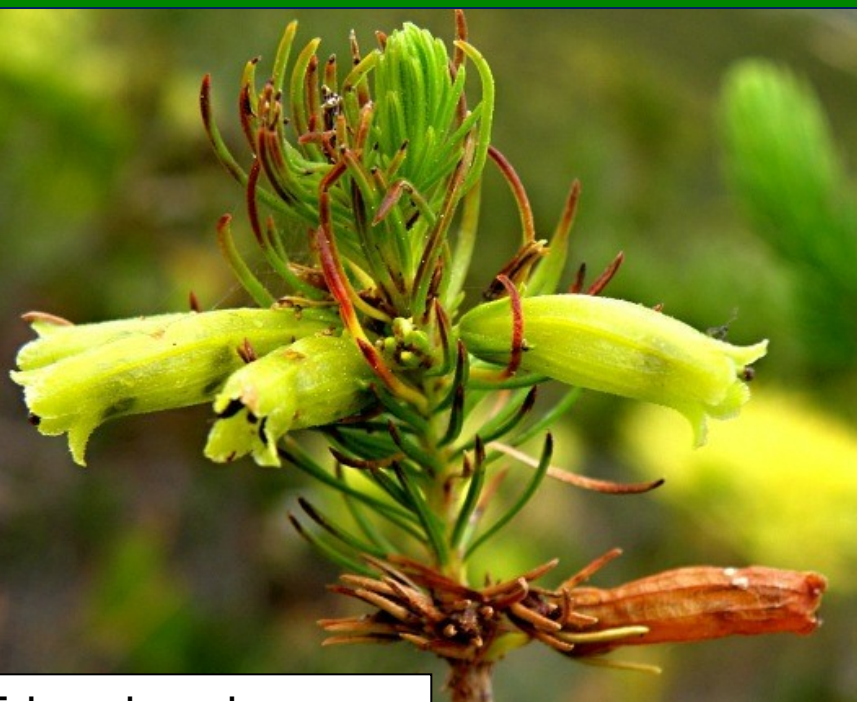
Erica plukenetii
subsp. *lineata*

Erica labialis

Erica viscaria
subsp. *macrosepala*

Erica regia

Erica caffra

Erica retorta

Erica lutea

Erica diosmifolia

Erica corifolia

Erica articularis

Erica andreaei

Erica imbricata

Erica lehmannii

Erica cumuliflora

Erica irregularis

Erica baccans

Erica mollis

Erica formosa

Erica gibbosa

Erica cristiflora

Erica quadrangularis

Erica hispidula

Erica copiosa

Erica mauritanica

Agauria

Agauria salicifolia

Agauria buxifolia

Rhodothamnus chamaecistus

Andromeda polifolia

Cassiope mertensiana

Phyllodoce glanduliflora

Phyllodoce empetriflora

Arctostaphylos

Arctostaphylos alpina

Arctostaphylos rubra

Arctostaphylos columbiana

Arctostaphylos uva-ursi

Calluna vulgaris

Empetrum

Empetrum hermaphroditum

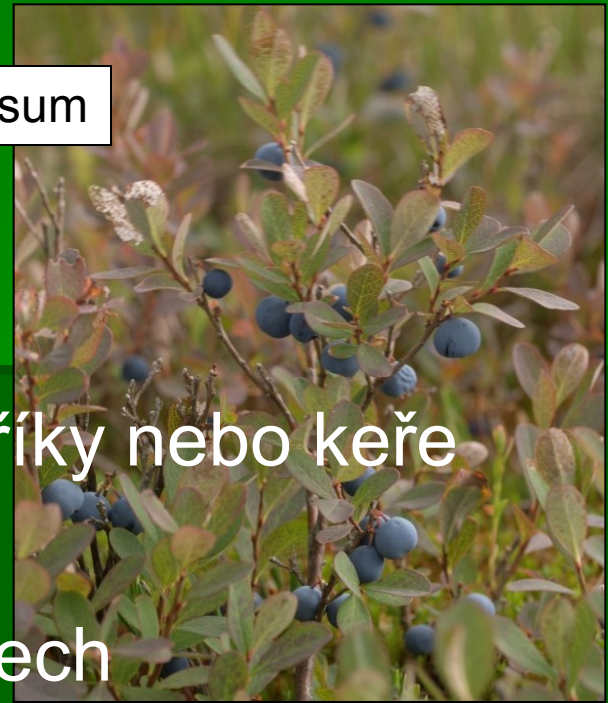

Empetrum nigrum

Vaccinium

Vaccinium uliginosum

- opadavé nebo stálezelené keříky nebo keře
- asi 200 druhů
- severní polokoule, hory v tropech
  - v ČR 3 druhy

Vaccinium vitis-idaea

Vaccinium ovatum

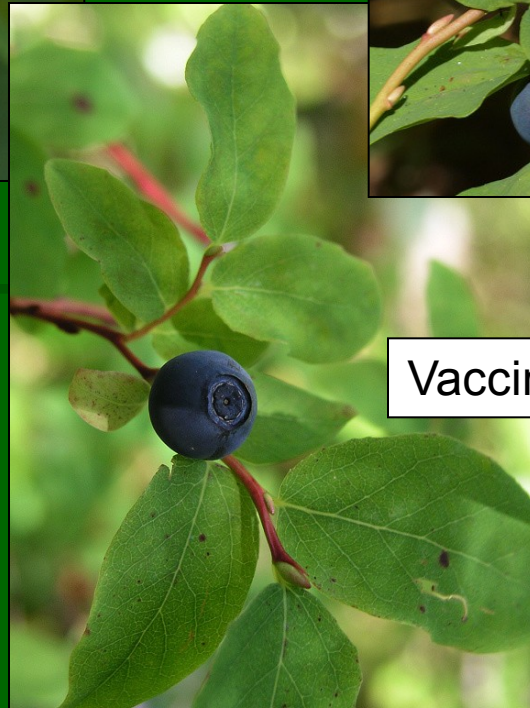
Vaccinium alaskaense

Vaccinium ovalifolium

Vaccinium membranaceum

A photograph of a branch of *Vaccinium scoparium* with several bright red, round berries. The leaves are small, green, and have a slightly serrated edge. The background is a mix of green foliage and brown twigs.

Vaccinium scoparium

A photograph of a branch of *Vaccinium cespitosum* with several pinkish-red, bell-shaped flowers. The leaves are green and have a slightly serrated edge. The background is a mix of green foliage and brown twigs.

Vaccinium cespitosum

A photograph of a branch of *Vaccinium myrtilloides* with several blueberries. Some berries are fully blue, while others are still green or white. The leaves are green and have a slightly serrated edge. The background is a mix of green foliage and brown twigs.

Vaccinium myrtilloides

A photograph of a branch of *Vaccinium parvifolium* with a single bright red, round berry. The leaves are small, green, and have a slightly serrated edge. The background is a mix of green foliage and brown twigs.

Vaccinium parvifolium

Oxycoccus palustris

Pyrola

- drobné byliny
  - asi 30 druhů
  - Evropa, severní Asie a Severní Amerika
  - silní mykotrofové
    - ustupující, velmi ohrožené

Pyrola

Pyrola media

Pyrola chlorantha

Pyrola minor

Pyrola rotundifolia

Pyrola asarifolia

Pyroloideae

Ramischia secunda

Moneses uniflora

Chimaphila menziesii

Chimaphila umbellata

Pyroloideae

Monotropa hypopitys
www.botany.cz

Pterospora andromedea

Allotropia virgata

Monotropa uniflora

Epacridoideae

Epacris impressa
www.bkaussi.de

Dracophyllum tubiflorum
www.ruhr-uni.bochum.de

Styphelia tubiflora
www.users.bigpond.net.au